

Ny diplomatihistoria

Historisk bakgrund och nordisk framtid

Joachim Östlund

Diplomatihistorien hör till en av historievetenskapens giganter som under sin livsbana ofta ifrågasatts och utmanats. Som forskningsområde är diplomatihistoria lika gammal som den moderna historievetenskapen, och redan under 1800-talet fick diplomatihistoria en institutionaliserad form. Något av en storhetstid inföll under de två världskrigen då fältet kom att generera betydande forskning om internationella relationer, oftast med fokus på relationerna mellan stormakterna och den politik som företrädades av dessa statsmakters politiska och sociala elit.

Några decennier efter världskrigen blev den diplomatihistoriska forskningen föremål för uppmärksammade diskussioner och debattinlägg. Som exempel kan nämnas Gordon A. Craigs inlägg vid American History Association i december 1982. Craig tog upp problemen med *diplomatic history* och synen på detta som ett ämne som brottats med att avskaffa sitt rykte som en konservativ, vit, mansdominerad, akademisk bastion präglad av en positivistisk historiesyn. Men enligt Craig var kritiken obefogad. I stället hävdade han att diplomatihistorien avancerat mot att inkludera mer generella frågeställningar om diplomatins moraliska och intellektuella rötter, samt de komplexa processerna och konkurrerande perspektiven inom diplomatiska processer.¹ I Europa präglades fältet av liknande diskussioner som hängde samman med frågor och omvärderingar framdrivna av den nya socialhistorien och från marxistiskt inspirerad samhällsanalys.

Med diskussionerna som skakade fältet under 1970- och 1980-talen följde en terminologisk förvirring som i flera fall resulterade i att ämnesföreträdare övergav begreppet diplomatihistoria till företräde för termen internationell historia (eller *histoire des relations internationales*, *internationale Geschichte*, etc.). I Storbritannien gick det så långt att termen diplomatihistoria i det

1 Gordon A. Craig, "The Historian and the Study of International Relations", *The American Historical Review* 1983:88:1. Exemplet är hämtat från artikeln: Houssine Alloul & Michael Auwers, "What is (New in) New Diplomatic History?", *Belgisch tijdschrift voor nieuwste geschiedenis* 2018:48:4.

närmaste föll bort, medan överlevnaden var bättre i USA. Sedan millennieskiftet har dock vindarna vänt och diplomatihistorien har upplevt ett stort uppsving samt genomgått en grundläggande teoretisk och metodisk förnyelse. Forskare som Peter Burschel och Birthe Kundrus har också valt att tala om detta som en diplomatihistorisk vändning.²

För cirka två decennier sedan lanserades termen ny diplomatihistoria eller *new diplomatic history* som en förnyelse av vad som på svenska benämndes som diplomatihistorien eller diplomatic history. I denna vändning har traditionell diplomatihistoria fortsatt att tjänstgöra som kontrast till en allt mer kultur- och socialhistoriskt inriktad diplomatihistoria med fokus på dess praktiker, ritualer, nätverk, genuskonstruktioner, identiteter och vardagliga realiteter. Förutom att uppmärksamma betydelsen av karriärdiplomater, tjänstemän inom utrikesdepartementen, militärer och stora statsmän inkluderas numera en mångfald av icke-officiella manliga och kvinnliga mellanhänder som tog plats i diplomatins olika gråzoner, tom- eller mellanrum.

Denna nya diplomatihistoria bärs idag upp av särskilda konferenser och en tidskrift kopplad till nätverket Network for New Diplomatic History, etablerat 2011 vid Leiden University. Som en följd av detta existerar det numera en relativt rik historiografisk litteratur som behandlar ny diplomatihistoria – var den kommer ifrån, hur den har utvecklats och vilken riktning som önskas. Introspektionen har också accentuerats på senare år, vilket exempelvis märks på artikeltitlar som ”What is (New in) New Diplomatic History?” (2018) av Houssine Alloul och Michael Auwers.³

I den följande genomgången kommer fokus att ligga på den tidig-moderna epoken med generella utblickar över det internationella fältet samt reflektioner över hur forskning i min egen närmiljö kan kopplas till detta fält. Huvudsakligen kommer jag att uppehålla mig kring frågor om diskussionen om ämnets identitet, fältets empiriska centrum och periferi och avslutningsvis några exempel på aktuella teman inom nordisk tidig-modern diplomatihistoria. Till de två första frågorna har jag tagit hjälp av den nyligen utgivna boken *Early Modern European Diplomacy: A Handbook* (de Gruyter 2024) under redaktion av Dorothee Goetze och Lena Oetzel. Boken rymmer 38 empiriska kapitel skrivna av forskare från stora delar av Europa. Från Norden finns bidrag från Martin Almbjär, Sophie Holm och undertecknad. En vanlig kommentar i artiklar och översikter om fältet ny diplomatihistoria är att det är svårt att få en överblick över mängden publi-

2 Se Peter Burschel & Birthe Kundrus, ”Editoria”, *Historische Anthropologie: Kultur – Gesellschaft – Alltag* 2013:21, s. 155.

3 Alloul & Auwers 2018. Se även Toby Osborne, ”Whither Diplomatic History? An Early Modern Historian’s Perspective”, *Diplomatica: A Journal of Diplomacy and Society* 2019:1:1.

kationer inom detta fält. Detsamma sägs i handboken. På en mer nationell eller lokal nivå är det lättare. Denna artikel avslutas därför med en utblick av diplomatihistorisk forskning som bedrivits i Lund under senare år.⁴

Från makroperspektiv till aktörer i flera led

Ännu idag konstateras det i många översikter att diplomatihistorien bär på en stor berättelse, en sorts styrande kronologi av betydelsebärande händelser som låtit definiera vad diplomati är. Två nyckelmoment ingår i denna, nämligen diplomatins födelse i 1400-talets Italien och diplomatins avgörande skiljeväg i samband med den westfaliska fredskongressen 1648, den första multilaterala och internationella diplomatiska kongressen som också bidrog till en standardisering av diplomatiska normer och metoder.⁵ En vanligt förekommande uppfattning, som därtill är den mest överdrivna, beskriver fredsslutet som startpunkten för det moderna territoriellt uppdelade statssamfundet och dess diplomatiska samarbetsformer. Korrekt är att den tysk-romerska/habsburgska kejsarmakten i Wien, liksom påvemakten i Rom, tvingades avstå från sina universalistiska maktambitioner efter trettioåriga kriget, medan den europeiska nationalstatsmodellen däremot är av äldre datum. Sedan 1300-talet hade England och Frankrike varit etablerade som territorialstater, medan Danmark och Sverige framträdde som nationalstater från och med 1520-talet (efter Kalmarunionens definitiva upplösning). Betydelsen av westfaliska freden underströks redan i samtiden, till exempel av Abraham de Wicquefort och François de Callières samt att konferensen blev en referenspunkt för kommande konferenser, om än en negativ sådan.⁶

Diplomatihistorien har således haft sin egen moderniseringsberättelse, vars upphov vanligtvis tillskrivs Garret Mattingly som på 1950-talet beskrev ”moderniseringen” av diplomati som en process av sekularisering och professionalisering som började med spridningen av residentdiplomati efter freden i Lodi 1454 mellan hertigdömet Milano och republiken Venedig. Senare anslöt sig även republiken Florens, kyrkostaten och kungariket Neapel till avtalet. Från norra Italien spreds denna modell till övriga Europa och kulminerade i ett fullt utvecklat system efter westfaliska fre-

- 4 I arbetet med denna artikel vill jag tacka följande personer, som på kort notis gav värdefulla kommentarer: Emil Kaukonen, Martina Hjertman, Andreas Marklund och Elisabeth Geevers.
- 5 Garret Mattingly, *Renaissance Diplomacy*, Baltimore 1964; Matthew Smith Anderson, *The Rise of Modern Diplomacy 1450–1919*, London 2014.
- 6 Dante Fedele, ”Configuring Diplomatic Office and Activity: The Literature on the Ambassador”, i *Early Modern European Diplomacy: A Handbook*, Dorothée Goetze & Lena Oetzel (red.), Berlin 2024.

den.⁷ Forskare inom tidigmodern diplomatihistoria har däremot reviderat denna moderniseringsmodell och hävdar att varken Lodi eller westfaliska freden var brytpunkter, eftersom medeltidspraxis fortsatte att genomsyra den italienska diplomatin under 1500-talet och förhandlare i Münster och Osnabrück främst reproducerade befintliga konceptuella ramverk.⁸ Därtill framhålls att Europas diplomatiska praxis också formats av dess långväga samtalspartners, såsom de osmanska, kinesiska, indiska och irokesiska.⁹

I skiftet från Mattinglys moderniseringsberättelse till förklaringsmodeller som ledde bort från makroperspektiv på en statlig nivå mot en mikrohistoria om diplomatins aktörer och mellanmännsliga relationer brukar Hillard von Thiessens studie lyftas fram som ett bland flera exempel på en nyorientering.¹⁰ von Thiessen identifierade en mängd olika och ibland även konkurrerande roller för den tidigmoderna diplomaten, vilken han betraktade som en nyckelfunktion i tidigmoderna utrikesrelationer. Enligt hans syn präglades utrikespolitiken av personliga relationer mer än av mellanstatliga, och följaktligen integrerades de diplomatiska aktörerna i talrika nätverk som verkade inom specifika handlingsområden. Med detta nya fokus kom forskningen att bredda sin förståelse av vem som var en diplomatisk aktör till att inkludera aktörer i flera led, som sekreterare, köpmän, präster och många fler.¹¹ Ur skuggan från de stora männen framlyftes också fruar och kvinnor i hovmiljöer, vilka konstaterades hade haft en mer betydande roll för diplomatin än vad som tidigare antagits.¹² För denna forskning har även begreppet *ambadress* tagits fram.¹³

7 John Watkins, *Toward a New Diplomatic History*, Durham 2008, s. 2–4.

8 Giacomo Giudici, "From New Diplomatic History to New Political History: The Rise of the Holistic Approach", *European History Quarterly* 2018:48:2, s. 315–316.

9 Iver B. Neumann, *At Home With the Diplomats: Inside a European Foreign Ministry*, London 2012, s. 31.

10 Se Hillard von Thiessen, "Diplomaten vom type ancien: Überlegungen zu einem Idealtypus des frühneuzeitlichen Gesandtschaftswesens", i *Akteure der Außenbeziehungen: Netzwerke und Interkulturalität im historischen Wandel*, Hillard von Thiessen & Christian Windler (red.), Köln m.fl. 2010. Andra tidiga exempel på det aktörscentrerade synsättet är Heiko Droste, *Im Dienst der Krone: Schwedische Diplomaten im 17. Jahrhundert*, Berlin 2006; Daniel Legutke, *Diplomatie als soziale Institution: Brandenburgische, sächsische und kaiserliche Gesandte in Den Haag 1648–1720*, Münster m.fl. 2010.

11 *Beyond Ambassadors: Consuls, Missionaries and Spies in Premodern Diplomacy*, Maurits Ebben & Louis Sicking (red.), Leiden m.fl. 2021; *Confessional Diplomacy in Early Modern Europe*, Roberta Anderson & Charlotte Backerra (red.), London 2022.

12 *Zwischen Domestik und Staatsdiener: Botschaftssekretäre in den frühneuzeitlichen Außenbeziehungen*, Florian Kühnel & Christine Vogel (red.), Köln m.fl. 2021.

13 Se t.ex. Laura Olivan-Santaliestra, "'Mein lieber lúif!': Aloys von Harrach and the Diplomacies of Motherhood during the Last Years of Carlos II's Reign (1698–1701)", *The Court Historian* 2018:23.

Med det allt starkare kulturhistoriska intresset har även nya förslag på benämningar för denna nya forskning uppkommit, som *cultural history of diplomacy* eller även *history of diplomatic culture*, beroende på om det är kulturen eller diplomaterna som ställs i fokus.¹⁴

Konsten att definiera den tidigmoderna diplomatin

Med den kulturhistoriska vändningen inom diplomatihistorien har också nya utmaningar följt: att arbeta fram precisa definitioner av vad som menas med diplomati samt vilka metoder som kan rekommenderas för att ge sig i kast med denna forskning. I självbilden ingår det ofta att framhålla en medvetenhet om sin teori- och begreppsanvändning, inte minst för att undvika anakronism och teleologi. Detta gäller inte bara termen diplomati, som först blev bruklig i slutet av 1700-talet, utan också för uppgörelser med andra moderna begrepp samt genom ett intresse för tidigmodern praxis.¹⁵

En hjälpsam precisering av hur det nya diplomatihistoriska fältet ser ut återfinns hos det tidigare nämnda Network for New Diplomatic History vid Leiden University. Det syftar till att främja en aktörcentrerad ansats på diplomatihistoria, "aimed specifically at the study of individuals and groups who perform diplomatic roles, rather than at international relations as a whole". Metodologiskt främjar nätverket perspektiv som "prosopography, the sociology of knowledge, gender studies, and network analysis into historical, political, and economic narratives".¹⁶ Denna definition, som väsentligt breddar fältet, fångar väl hur nya diplomathistoriker har kommit till rätta med historiografiska förändringar inom den historiska disciplinen.

I handboken *Early Modern European Diplomacy* diskuteras också utmaningen att arbeta fram en definition av tidigmodern diplomati som gör det möjligt att bryta med äldre snäva definitioner. Goetze och Oetzel föreslår att en definition behöver inkludera ett svar på fyra frågor eller problem som den nya diplomatihistorien har tagit itu med: vem? hur? vad? var? Med andra ord föreslås även en rumslig dimension. Därav landar de i följande definition av tidigmodern diplomati:

14 Se t.ex. *Culture and International History*, Jessica C.E. Gienow-Hecht & Frank Schumacher (red.), New York 2003; *The Diplomats' World: The Cultural History of Diplomacy, 1815–1914*, Markus Mösslang & Torsten Rlotte (red.), Oxford 2008.

15 Dorothee Goetze & Lena Outzel, "A Diplomat is a Diplomat is a Diplomat? On How to Approach Early Modern European Diplomacy in Its Diversity: An Introduction", i Goetze & Oetzel, s. 14.

16 För ytterligare information, se <http://newdiplomatichistory.org/>.

a way of channelling and organising cultural, political and economic contacts between different cultural and/or political actors and entities that can, but need not be, stately in the context of foreign relations. Or as Noé Cornago suggests, diplomacy is "a way of knowing and dealing with otherness".¹⁷

Redaktörerna är ärliga med den svåra frågan hur tidigmodern diplomati skall definieras, och i deras svar hänvisas det till olika metodologiska tillvägagångssätt såväl som olika nationellt-historiografiska traditioner. Som framgår av definitionen behöver diplomati inte vara förknippad med konfliktlösning kopplad till krig. Snarare täcker den in frågor om hur olika former av internationella relationer hanteras och genererar kunskap i olika betydelser, en form av integrationsprocesser.

Bakom dessa semantiska frågor lurar den historiografiska tyngdpunktsförskjutningen. Med tanke på mångfalden av aktörer som intresserar tidigmoderna historiker – från översättare och handelsmän till fångar och präster – verkar det som om nästan vem som helst kan kallas "diplomat". Men det finns också en risk att "diplomat" blir så varierad och mångsidig att den börjar tappa en definierbar betydelse: hur kan vi mäta vad "diplomati" faktiskt var? Oavsett vilken vikt vi lägger på inofficiell, informell eller substanslig diplomati, eller hur mycket vi än vill tona ned betydelsen av "den moderna statens framväxt", som diplomatik var en åtföljande praxis av, bör vi ändå inte glömma det faktum att ackrediterade ambassadörer från 1500-talet och framåt på många sätt var helt centrala: officiell diplomati spelade roll. Endast ackrediterade diplomater, som reste med legitimitetsmarkörer (såsom pass och legitimationsbrev), kunde garanteras diplomatisk immunitet och därtill nyttja den komplexa och kostsamma logistiken uppbyggt av suveräners och staters resurser. Poängen är att det behövs en balans mellan den gamla och nya diplomatins aktörer.

Betraktat utifrån vad som faktiskt utforskas under senare år är den nya diplomatihistoriens definition begriplig. Bland intresseområdena företräds aktörscentrerade perspektiv som belyser allt från klient- och patronrelationer till kulturell överföring.¹⁸ Dessa inkluderar former av (symbolisk) kommunikation såsom ceremoniell men också retoriska eller performativa aspekter.¹⁹ Även kopplingarna mellan musik och konst och (tidigmodern)

¹⁷ Goetze & Outzel 2024, s. 16f.

¹⁸ Joachim Östlund, "Cultural Transfer in Ottoman-European Diplomacy: The Case of Sweden 1600–1800", i Goetze & Oetzel 2024.

¹⁹ Se t.ex. Jan Hennings, *Russia and Courty Europe: Rituals and the Culture of Diplomacy, 1648–1725*, Cambridge 2016; Emma Forsberg, "'Roi d'Angleterre' and 'Le Pretendant': A Cultural Semiotic Approach to the Use of Titles by Swedish Diplomats, 1715–1717",

diplomati har utforskats.²⁰ Nyligen har frågor om självuppfattningar och identiteter hos tidigmoderna diplomater väckts.²¹ Forskningen har även berört värden och normer för tidigmodern diplomati, såsom betydelsen av konfessionell tillhörighet.²² Utöver detta har materiella aspekter av tidigmodern diplomati fått uppmärksamhet, inte minst vad gäller diplomatisk gåvokultur.²³ Den har också framhävt materialiteten såväl som den mediala karaktären hos diplomatiska källor.²⁴ Dessutom utforskas även tidigmoderna former av offentlig diplomati, eller *public diplomacy*.²⁵ Inte helt förvånande har även så kallad *animal diplomacy* uppmärksammats som särskilt fält inom ny diplomatihistoria.²⁶

- Northern Studies* 2022:53; *Early Modern Diplomacy, Theatre and Soft Power*, Nathalie Rivère de Carles (red.), London 2016; Ellen R. Welch, *A Theater of Diplomacy: International Relations and the Performing Arts in Early Modern France*, Philadelphia 2017; Timothy Hampton, *Fictions of Embassy: Literature and Diplomacy in Early Modern Europe*, Ithaca 2009; *Early Modern Diplomacy and French Festival Culture in a European Context, 1572–1615*, Bram van Leuven, Leiden et al. 2023.
- 20 Se t.ex. *Music and Diplomacy from the Early Modern Era to the Present*, Rebekah Ahrendt, Mark Ferraguto & Damien Mahiet (red.), New York 2014; *Fluctuating Alliances: Art, Politics, and Diplomacy in the Modern Era*, Pilar Diez del Corral Corredoira (red.), Berlin m.fl. 2021.
- 21 *Das diplomatische Selbst in der Frühen Neuzeit: Verhandlungsstrategien, Erzählweisen, Beziehungsdynamiken/The Diplomatic Self in the Early Modern Times: Negotiating, Narrating, Shaping Relations*, Julia Gebke, Stephan F. May & Christof Muigg (red.), Münster 2022; Joachim Östlund, *Vid världens ände: Sultanens sändebud och hans berättelse om 1700-talets Sverige*, Lund 2020.
- 22 T.ex. Holger Thomas Gräf, "The Collegium Mauritanum in Hesse-Kassel and the Making of Calvinist Diplomacy", *Sixteenth Century Journal* 1997:26; Anderson & Backerra 2022.
- 23 Gåvoutdelning diskuteras ofta när det kommer till diplomatiska förbindelser mellan europeiska och icke-europeiska aktörer. Se t.ex. *Courtly Gifts and Cultural Diplomacy: Art, Material Culture and British-Russian Relations*, Louise Hardiman (red.), Paderborn 2023; *Des arts diplomatiques: Échanges de presents entre la Chine et l'Europe, XVIIe–XVIIIe siècles/The Art of Diplomacy: the Exchange of Gifts between China and Europe, 17th–18th Centuries*, Bing Zhao, Isabelle Landry-Deron & Fabien Simon (red.), Saint-Denis 2020; *Global Gifts: The Material Culture of Diplomacy in Early Modern Eurasia*, Zoltán Biedermann, Anne Gerritsen & Giorgio Riello (red.), Cambridge 2018.
- 24 Se om materialitet och media: Megan K. Williams, "Recycled Rags or Dragon Intestines? Paper, Parchment, and Early Modern Diplomatic Dispatches", i *Berichten als kommunikative Herausforderung: Europäische Gesandtenberichte der Frühen Neuzeit in praxeologischer Perspektive*, Thomas Dorfner, Thomas Kirchner & Christine Roll (red.), Köln et al. 2021.
- 25 Nina Lamal & Klaas Van Gelder, *Special Issue: Cultural and Public Diplomacy in Seventeenth-Century Europe, Seventeenth Century* 2021:36; Helmer Helmers, "Public Diplomacy in Early Modern Europe: Towards a New History of News", *Media History* 2016:22.
- 26 Hartig Falk, "Panda Diplomacy: The Cutest Part of China's Public Diplomacy", *The Hague Journal of Diplomacy* 2013:8:1; Mariana Belozerskaya, *The Medici Giraffe and Other Tales of Exotic Animals and Power*, New York 2006, s. 147–154; Joachim Östlund, "The Swedish Dog Who ate an Algerian Sea Pass: Beastly Diplomacy in the Early Modern

Oavsett mångfalden av ämnen som den nya tidigmoderna diplomatihistorien tagit sig an och uppmuntrar till, så finns det tydliga mönster – en rumslig tyngdpunkt – i faktiskt utförd forskning. Inte helt oväntat så är den vriden mot länderna i södra och västra Europa, till Spanien, Frankrike, Italien och Storbritannien. Kvantitativt sett uppmärksammas de skandinaviska länderna, Nederländerna och Tyskland mindre, och än mindre uppmärksamhet ägnas åt regioner i Östeuropa, eller Osmanska riket. Orsakerna till detta är givetvis flerfaldiga, som antalet verksamma historiker, forskningsresurser, tillgången på källmaterial, vilken forskning som uppmuntras i olika nationella kontexter samt det språk som forskningen kommuniceras på. I och med att engelskan är det internationella akademiska språket idag innebär det att såväl tidskrifter som förlag som publicerar på engelska sätter dagordningen för det diplomatihistoriska forskningssamtalet. På detta följer också att teoretiska modeller som utformas på basis av källmaterial från Kontinentaleuropa tenderar att bli normerande för studier av diplomati i andra länder – precis det som senare tids kulturhistoriskt inriktad diplomatihistoria varnar för.

Nordisk diplomatihistoria

Mot ovan nämnda genomgång av internationell forskning kan det konstateras att ytterligare forskning om de nordiska ländernas diplomatihistoria behövs för att balansera – eller globalisera – den redan rika forskning som finns om länder som Spanien, Frankrike och Storbritannien. Framtiden ser i det avseendet ljus ut. Ämnet intresserar ett flertal forskare, visat av ett antal artiklar och antologier i ämnet från senare år. Av dessa kan nämnas My Hellsings och Sofie Holms ”Tidigmodern utrikespolitik som kulturhistoria? En presentation av forskningsfältet ’new diplomatic history’” (2015) och *Tillit och diplomati: En diskussionsbok om personliga relationer och diplomatiska processer 1670–1990* (2019).²⁷ I den senare återfinns bidrag av ett urval av forskare vilka samlats kring aktuella teman inom fältet rörande aktörsperspektiv och betydelsen av trovärdighet och tillit i diplomatiska processer. För 1800-talets diplomatihistoria har Stefan Eklöf Amirell bidragit med artikeln ”New Diplomatic History and the Study of the Global Nineteenth Century” (2022).²⁸ En skrift med liknande upplägg som *Tillit*

Mediterranean”, i *Connected Oceans: A Festschrift to Leos Müller*, Lisa Hellman, Hanna Hodacs, Aryo Makko & Steve Murdoch (red.), Lund 2022.

27 *Tillit och diplomati: en diskussionsbok om personliga relationer och diplomatiska processer 1670–1990*, Susanna Erlandsson & Sari Nauman (red.), Uppsala 2019.

28 Se My Hellsing & Sophie Holm, ”Tidigmodern utrikespolitik som kulturhistoria? En presentation av forskningsfältet ’new diplomatic history’”, *Historisk tidskrift för Finland*

och diplomati är konferensrapporten *Med pennan i hand: Tre hundra år av diplomaters berättelser* (2023), där bidragen diskuterar diplomaters rapporter och andra texter med inspiration från Timothy Hamptons *Fictions of Embassy: Literature and Diplomacy in Early Modern Europe* (2009), en studie i diplomatpoetik. Skillnaden mellan att agera officiellt och informellt framstår som lika mångtydig under den tidigmoderna som den moderna tiden.

Bara sett till den tidigmoderna diplomatihistoriska forskningen vid Historiska institutionen i Lund finns flera teman som speglar generella trender såsom kopplingen mellan diplomati och genus, det militära, konsulatväsendet, kolonialism, kultur, privata nätverk, kunskap och vardagsliv. Förutom Liesbeth Geevers diplomatihistoriska forskning om debatter om ära och rang i fransk-spansk diplomati som ger processuella inblickar i den internationella hierarkins uppbyggnad tar flera forskare utgångspunkt i svensk diplomatihistoria.²⁹ Svante Norrhem har en lång erfarenhet av diplomatihistorisk forskning och har tagit upp betydelsen av kvinnor och andra aktörer i den diplomatiska hierarkin samt betydelsen av adliga släktförbindelser för socialt beskydd och ekonomisk politik.³⁰ Det faktum att man kan se en koppling mellan diplomati och handelspolitik, med subsidier (det vill säga överföringen av pengar i utbyte mot militära eller politiska tjänster), visar att utländska finansflöden har spelat en betydande roll för svensk politik.³¹ Erik Bodensten har också intresserat sig för frågan om utländsk påverkan på svensk politik, framför allt under frihetstiden och frågan om vilken faktisk påverkan denna fick, exempelvis hur utländska medel användes för att bygga upp en politisk infrastruktur som möjliggjorde de ofrälse ståndens politiska offensiv.³²

Kopplingen mellan handel och diplomati uppmärksammas allt mer, exempelvis genom forskning om konsulers roll för att trygga långväga sjöfart och att etablera freds- och handelsfördrag med främmande makter. Undertecknad har tillsammans med doktoranderna Gustaf Fryksén, Emil Kaukonen och Adnen el Ghali under de senaste 15 åren använt konsulerna

2015:4; Stefan Eklöf Amirell, "New Diplomatic History and the Study of the Global Nineteenth Century", *Global Nineteenth-Century Studies* 2022:1:1.

29 Liesbeth Geevers, "The Conquistador and the Phoenix: the Franco-Spanish Precedence Dispute (1564–1610) as a Battle of Kingship", *The International History Review* 2013:35:1.

30 Svante Norrhem, *Kvinnor vid maktens sida 1632–1772*, Lund 2007; Peter Lindström & Svante Norrhem, *Flattering Alliances: Scandinavia, Diplomacy, and the Austrian–French Balance of Power, 1648–1740*, Lund 2013.

31 Svante Norrhem, "Mercenary Swedes: French Subsidies to Sweden 1631–1796", Lund 2019; *Subsidies, Diplomacy, and State Formation in Europe, 1494–1789: Economic of Allegiance*, Svante Norrhem & Erik Thomson (red.), Lund 2020.

32 Erik Bodensten, "Korruption, utländsk påverkan och frihetstidens styrelseskick: En politisk historia", *Statsvetenskaplig tidskrift* 2021:123:2.

och deras nätverk som ingångar för att studera internationella relationer över konfessionella och religiösa gränser i Medelhavsområdet. Denna så kallade konsulära diplomati formerades av såväl ekonomiska som kulturella föreställningar och av framväxten av en rättsregim som definierade vilka individer som ansågs värda att skydda – en regim som inte kan förstås utan ett underifrånsperspektiv via förlusten av sjömän i fångenskap och slaveri. Genom att visa hur konsulatet fungerade som globala hubbar för såväl människohandel (inklusive subsahariska slavar) och kunskapsförmedling (antikvarisk vetenskap och vapentechnologi) framtonar en diplomatisk modell vars interaktioner och utbyten var annorlunda från den diplomati som fördes vid kungliga hov, ambassader och vid fredskonferenser. Det konsulära källmaterialet har även givit kunskap om diplomatiskt vardagsliv och kultur i Nordafrika och Osmanska riket samt använts för att studera kulturöversättning och diasporakultur samt hur Sverige blev en diplomatisk arena för både osmanska och nordafrikanska sändebud.³³ Svenska krigsfångars roll i diplomati har studerats av undertecknad och av Lisa Hellman.³⁴

För såväl konsulter som ackrediterade diplomater var kunskap avgörande för att de skulle kunna involveras i den tidigmoderna diplomatins nätverk.

- 33 Adnen el Ghali, *Du fondouk de la nation à l'hôtel consulaire: Les dimensions spatiales et symboliques de la diplomatie dans le quartier consulaire de Tunis (XVIIe–XIXe)*, opublicerad avhandling för doktorsexamen i historia, konsthistoria och arkeologi försvarad 27/1 2021 vid Free University of Brussels; Gustaf Fryksén, "Konsulfamiljen Tulin af Tunisien, 1779–1882", i *Ifrämmande hamn: Den svenska och svensk-norska konsulstjänsten 1700–1985*, Aryo Makko & Leos Müller (red.), Lund 2015; Gustaf Fryksén, Matthias Manke & Jörg Ulbert, "Bibliographie: L'histoire de la fonction consulaire jusqu'au début de la première guerre mondiale", *Cahiers de la Méditerranée* 2016:93; François Philippe Fölsch, *L'œil de Stockholm: La correspondance du consul François Philippe Fölsch à Marseille (1780–1807)*, Paris 2021; Emil Kaukonen, "Blicken från norr: Nathanael Gerhard af Schultén och fregatten Dianas expedition till Medelhavet 1786–1787", *AURICA: Scripta a Societate Porthan edita* 2018:9; Emil Kaukonen, "Science in the Time of the Plague: Jakob Gräberg and the Moroccan Plague Epidemic of 1818–20", *Arcadia* 2020; Emil Kaukonen & Mats Wickström, "Encountering Mid-Eighteenth Century Morocco from Below: Slavery, Race, and Religion in Two Scandinavian Captivity Narratives", i *Locating the Global: Spaces, Networks and Interactions from the Seventeenth to the Twentieth Century*, Holger Weiss (red.), Berlin 2020; Joachim Östlund, *Saltets pris: Svenska slavar i Nordafrika och handeln i Medelhavet 1650–1770*, Lund 2014; Joachim Östlund, "The Swedish Consulate in Tripoli and Information Gathering on Diplomacy, Everyday Life, and the Slave Trade, 1795–1844", i *Diplomacy and Intelligence in the Nineteenth-Century Mediterranean World*, Mika Suonpaa & Owain Wright (red.), London 2019; Östlund 2020; Joachim Östlund, "Swedish Reciprocal Ransoms and Multinational Solutions to Insecurity in the Mediterranean, c. 1720–1740", i *Global Border Making and Securitisation in the Early Modern World*, Lisa Hellman & Edmond Smith (red.), London 2021.
- 34 Östlund 2014; Lisa Hellman, "Enslaved in Dzungaria: What an Eighteenth-Century Crocheting Instructor Can Teach us About Overland Globalisation", *Journal of Global History* 2022:17:3.

Likaså spelade erfarenheter och kontakter roll. Väl inne i diplomatins kretsar krävdes kunskap för att de skulle kunna utföra sina huvuduppgifter med allt från representation till rapportering och förhandling, men också för säkrandet av kunskap inhämtade från dessa erfarenheter. Detta är ett ämne som utforskas i Emma Forsbergs avhandlingsprojekt om det svenska tidigmoderna diplomatiska systemet. Genom att utgå från en prosopografisk metod tar projektet avstamp i information om diplomatiska aktörers sociala ursprung, utbildningsbana, deras symboliska, ekonomiska och sociala kapital samt deras sociala och kulturella praktiker. Denna information ligger till grund för att analysera hur den svenska diplomatins institutionella struktur formades och omformades av dessa aktörer i samverkan med tidens kulturella och politiska omständigheter.

Forskning om diplomatins och utrikespolitikens språk och hur detta används i legitimerande syften studeras av Mads Langballe Jensen och undertecknad. I centrum står att undersöka hur den framväxande natur- och folkrätten tillämpas i koloniala kontexter på basis av idén att människan är född fri. Folkrätten kom vid 1700-talets början att växa fram som ett centralt undervisningsämne vid de nordiska universiteten och där frågan om hur denna diskurs formades av koloniala möten och utom-europeiska rättstraditioner också undersöks. Språket spelar roll i konstruktionen av utrikespolitiska relationer och hur allt från friköpningar av fångar och paragrafer i freds- och handelstraktat till hur legitimeringen av koloniala besittningar motiveras. Folkrättens språk kom därtill att introducera ett mer sekulariserat moraliskt universum som innebar att tidigare konfessionella eller religiösa gränser i internationella relationer försvagades.³⁵

Ett ämne som har involverat flera forskare på institutionen är vad som kan benämnas fredsdiplomati, ett studium av vad som händer när så kallade frusna konflikter, skapade av framtvingade freder, upphör. De återkommande gränskonflikterna mellan Sverige och Danmark under århundraden visar

35 Mads Langballe Jensen, "They 'Submitted Themselves With their Lands to His Majesty... for Ever and Always': Natural Law and Danish Colonialism on the Eighteenth-Century Guinea Coast II", *Global Intellectual History* 2023:8:2; Mads Langballe Jensen, "Serving Danish Foreign Policy: Andreas Hojer's De eo quod iure belli licet in minores (1735)", i *The Law of Nations and Natural Law 1625-1800*, Simone Zurbuchen (red.), Leiden 2019; Mads Langballe Jensen, "Libertas Philosophandi and Natural Law in Early Eighteenth-Century Denmark-Norway", *Intellectual History Review* 2020:30:2; Joachim Östlund & Bruce Buchan, "Sweden, Barbary Corsairs, and the Hostis Humani Generis", i *Persistent Piracy: Maritime Violence and State-Formation in Global Historical Perspective*, Stefan Amirel Eklöf & Leos Müller (red.), New York 2014; Östlund 2021; Joachim Östlund, "Samvetsfrihet för landets bästa: Georg Sillén, Osmanska riket och folkrättens samvete i 1700-talets början", i *Samvete i Sverige: Om frihet och lydnad från medeltiden till idag*, Linde Lindkvist & Johannes Ljungberg (red.), Lund 2021.

hur svårt det är att nå överenskommelser om hållbara fredsavtal. Tiden från Kalmarunionens definitiva sammanbrott 1523 till det stora nordiska krigets slut 1720 präglades av kontinuerligt kallt krig mellan Danmark och Sverige, avbrutet av sju öppna krig. Närmast två århundraden av ”frusna konflikter” kom dock sedan att ersättas av en period då de forna fienderna visserligen hade konflikter, men där det inte kom till några större krigshandlingar. Det stora nordiska kriget var ett tröskelögonblick som skilde ett sekel av krig från ett sekel av fred mellan de nordiska länderna. I projektet Pax Nordica undersöks vilka förändringar i mentalitet som ägde rum i de nordiska länderna under ”det långa 1700-talet”, då de utrikespolitiska relationerna på relativt kort tid övergick från ett läge där kriget uppfattades som det normala – både som vardagserfarenhet och politisk strategi – till att freden kunde börja lanseras som ett seriöst strategiskt alternativ. I projektet undersöks även den kommunikativa infrastrukturen, som var helt central för spridandet av idéer och upprätthållandet av det diplomatiska samtalet, särskilt hur postväsendet spelade en integrativ roll för relationen mellan de nordiska länderna.³⁶ Om krig länge varit diplomatihistorikers självklara kontext, det vill säga att studera försöken att lösa internationella konflikter på fredlig väg, har diplomatins roll under långvariga fredsperioder inte fått samma uppmärksamhet. Forskning om tidigmodern fredskultur är i Norden därför fortfarande ovanlig bland historiker. Som jämförelse kan nämnas att freds forskning har ett institutionellt stöd i Tyskland, medan ämnet i Sverige företräds av statsvetare.³⁷

Diplomatihistorien inför framtiden

Det diplomatihistoriska fältets förändringar speglar onekligen de generella historiografiska omvandlingar som historieämnet i bred mening genomgått: från socialhistoria, via kulturhistoria till globalhistoria. Med den senaste vändningen, den globalhistoriska, återinträder i någon mening de gamla makroperspektiven, om än gärna i förening med ett vidgat aktörsperspektiv. Detta bör, menar jag, vara ett skäl till att det ibland närmast ritualiserade

- 36 För forskning om det tidigmoderna postväsendet som kommunikativ infrastruktur, se t.ex. Wolfgang Behringer, ”Communications Revolutions: A Historiographical Concept”, *German History* 2006:24:2; Magnus Linnarsson, *Postgång på växlande villkor: Det svenska postväsendets organisation under stormaktstiden*, Lund 2010; *Connecting the Baltic Area. The Swedish Postal System in the Seventeenth Century*, Heiko Droste (red.), Stockholm 2011.
- 37 Erik Bodensten, Johannes Ljungberg & Joachim Östlund, ”Den svenska fredens tidigmoderna rötter: En litteraturöversikt och ett forskningsuppslag”, *Historisk tidskrift* 2019:139:3; Dorothee Goetze, ”Scandia introducerar: Tidigmodern freds forskning i tyskspråkigt perspektiv”, *Scandia* 2022:88:1; *Fredsårene: Norge i fred 1720–1807*, Thomas Ewen Daltveit Slettebø, Ola Teige & Øystein Lydik Idsø Viken (red.), Oslo 2022.

avståndstagandet från ”den gamla diplomatihistorien” nu spelat ut sin roll. När det kommer till kritan är flertalet av de forskare som identifierar sig som nya diplomatihistoriker också flitiga användare av den äldre litteraturen, inte minst för att orientera sig bland arkiv och officiella dokument eller handlingar inom den diplomatiska administrationen. Makroperspektiven och de ackrediterade ambassadörerna är därtill alltför viktiga maktspelare för att lämnas därhän och bör snarare utforskas på nytt och värderas i relation till andra aktörer och diplomatiska processer som utforskats under senare år. Genom att inkludera mellanhänder och andra aktörer belyses diplomatins sociala strukturer, förankrade i olika typer av institutioner eller ”hushåll”, på ett mer djuplodande vis. Klart är att den globalhistoriska vändningen har satt ny fart på fältet genom fortsatta ”uppgörelser” med metodologisk nationalism och att problematisera förenklade moderniseringsberättelser eller diffusionsperspektiv. En fördjupad nordisk diplomatihistoria har därför en viktig roll att balansera det fokus som lagts på de kontinentaleuropeiska makterna för att lyfta fram dess aktörer och illustrera dess kulturella, politiska och ideologiska karaktärsdrag i olika regionala och globala kontexter. Därigenom öppnas nya möjligheter upp för att tänka nytt om den internationella diplomatins rumslighet – dess centrum och periferi och de diplomatiska processernas riktningar och sammanflätningar.

Summary

New Diplomatic History: Its History and Nordic Future

Diplomatic history is one of the giants of historical scholarship, which has often been questioned and challenged throughout its lifetime. This article discusses the field of New Diplomatic History centered on definitions of diplomacy in general and specifically on research on the early modern period during the last decades. Special focus is placed on Nordic early modern diplomatic history through a number of research projects that have been and are active at the Historical Department at Lund University. These projects reflect the general turn towards social, cultural, and global analyses that characterize new diplomatic history. The article argues that criticism of the older diplomatic history’s macro-historical perspective should be seen in a more nuanced or creative light with the global historical turn, and above all that Nordic diplomatic history has an important role to play in balancing theoretical models developed primarily on examples from Continental Europe. Depending on the approaches chosen, continued studies on Nordic diplomatic history in the early modern era can offer great opportunities to

rethink international diplomacy – its centers and peripheries, actors and interconnectivities.

Keywords: New Diplomatic History, consular diplomacy, early modern, global history, Nordic history